

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

RANKING RPO 2014

Z okazji Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka (10 grudnia) Rzecznik Praw Obywatelskich przygotował ranking problemów, które stanowią największe zagrożenie z punktu widzenia przestrzegania praw człowieka i obywatela w naszym kraju. Wskazał też listę spraw, w których odnotowano wyraźny postęp bądź zapowiedziano pozytywne zmiany.

1. **Najważniejszą grupą problemów w Polsce rodzącą zagrożenia dla przestrzegania praw człowieka pozostaje brak efektywnych regulacji prawnych i działań administracji w sytuacji skrajnej biedy, wykluczenia społecznego i bezdomności, zjawisk, które wciąż dotyczą znacznych kręgów społecznych** (wiąże się to m.in. z przeszkodami w tworzeniu zasobów lokali komunalnych i socjalnych w gminach oraz programów wyprawdania z bezdomności);
2. **Nie maleją trudności w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej finansowej ze środków publicznych, system jest wciąż nieefektywny i mało przyjazny pacjentom** (problemy z dostępem do lekarzy specjalistów; brak wydajnego sposobu rozliczania świadczeń ponad ustalony limit; nie realizowanie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego; brak skutecznych systemowych rozwiązań dotyczących pomocy i leczenia osób uzależnionych od alkoholu);
3. **Utrzymują się problemy związane z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości** (opieszałość działania sądów; skazywanie i przetrzymywanie w więzieniach osób niepełnosprawnych intelektualnie; brak dostatecznej pomocy materialnej dla ofiar przestępstw; niewykorzystywanie mediacji, co podnosi koszty i zmniejsza szanse na łagodzenie poziomu konfliktów);
4. **System wsparcia przez państwo i władze samorządowe osób najłabszych w środowisku lokalnym – mimo prób reformowania – nie odpowiada potrzebom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych** (utrzymuje się resortowe podejście do usług zdrowia i pomocy społecznej; działania są rozproszone i nieefektywne, szczególnie w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, osób chorujących psychicznie, osób starszych oraz opiekunów i rodzin tego rodzaju osób);
5. **Niski poziom systemu stanowienia prawa** (słaba jakość ustaw; brak społecznej a nie tylko prawnej oceny skutków regulacji; skomplikowanie i nieprzejrzystość systemu prawa podatkowego; brak jednolitych standardów publikowania orzeczeń sądowych; utrzymują się zaległości w wykonywaniu wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz w ratyfikowaniu umów międzynarodowych istotnych dla ochrony praw jednostki);
6. **Brak skutecznych mechanizmów prawnych i działań państwa chroniących osoby starsze czy nieporadne przed nieuczciwymi praktykami handlowymi przedsiębiorstw, banków i tzw. parabanków** (wzrasta liczba osób, które czują się oszukane przez akwizytorów podczas prezentacji lub przy sprzedaży bezpośredniej; brak łatwo dostępnych list ostrzeżeń publicznych przed takimi działaniami);
7. **Nowe zagrożenia wynikające z braku dostatecznej ochrony prywatności i danych osobowych, zwłaszcza w sferze komunikacji elektronicznej** (brak oceny skutków regulacji pod kątem ich wpływu na prywatność osób; nasilone monitorowanie aktywności jednostek i transmisji danych w Internecie; brak regulacji prawnej monitoringu wizyjnego; rozrastające się bazy danych genetycznych bez podstawy prawnej);

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

8. **Brak skutecznych rozwiązań prawnych w odniesieniu do problemów związanych z reprivatyzacją**, mimo narastającego poczucia krzywdy zarówno ze strony byłych właścicieli nieruchomości, jak i samorządów czy obecnych lokatorów i użytkowników; brak ustawowego rozwiązania szczególnie trudnej sytuacji lokatorów byłych mieszkań zakładowych;
9. **Mimo zmian ustawowych, utrzymuje się nieskuteczność regulacji prawnych dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych i zgromadzeń publicznych** (kontrowersje związane ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego dla utrzymania porządku w czasie manifestacji ulicznych; bezradność wobec powtarzających się burd stadionowych oraz niewystarczająca skuteczność postępowań w sprawach incydentów na tle rasowym, narodowym bądź ideologicznym);
10. **Zbyt niska efektywność środków ochrony przed dyskryminacją i przemocą w rodzinie** (brak bezpłatnej pomocy prawnej oraz możliwości korzystania z niektórych ułatwień procesowych; brak „bezpiecznej mediacji” po wyrokach sądowych; niewykorzystywanie środków pozwalających na izolację sprawcy; brak dostatecznych możliwości dochodzenia zadośćuczynienia w sprawach dotyczących dyskryminacji);

Powyższe problemy oczywiście nie wyczerpują listy zagrożeń. Nie można też bezwzględnie stwierdzić, który z nich jest bardziej pilny do rozwiązania. Jest to wybór wynikający z analizy tysięcy skarg napływających do Biura RPO oraz oceny zmian w naszym kraju z punktu widzenia misji Rzecznika. Wiele z tych problemów jest sygnalizowanych już od lat, podejmowane są też odpowiednie, mieszczące się w kompetencjach Rzecznika, działania. Jednak istotne efekty w dłuższym czasie może przynieść tylko właściwa polityka państwa, aktywność samorządów i determinacja społeczeństwa obywatelskiego. Dlatego jest tworzony i podawany do wiadomości publicznej ranking, jako lista wyzwań, przed którymi dzisiaj stoimy.

Szczególne wdzięczność należy się Senatowi RP, który na wniosek RPO intensywnie zajął się kwestią wydawania zaległych resortowych rozporządzeń do dawno uchwalanych przez parlament ustaw. W podobnym trybie zaawansowane są też prace Senatu nad ważnym społecznie projektem ustawy o rekompensacie państwowej.

RPO stara się dostrzegać każdy wysiłek, działanie czy deklarację prowadzącą do rozwiązywania najważniejszych problemów obywateli. Dlatego w tym roku wskazuje na następujące zdarzenia i obszary, gdzie widoczne są pozytywne zmiany.

1. **Odblokowanie polityki senioralnej i międzypokoleniowej, zwłaszcza na szczeblu lokalnym** (przykłady dobrych praktyk pomocy seniorom oraz osobom z niepełnosprawnością m.in. Stargard Szczeciński, Gdynia; odnotować też należy uchwalenie ważnej dla seniorów ustawy o odwróconej hipotece);
2. **Rozwój polityki prorodzinnej państwa** (ustawa o Karcie Dużej Rodziny; liczne inicjatywy władz lokalnych w tym obszarze; wzrost roli firm rodzinnych);
3. **Zwiększenie skuteczności działań służących ograniczeniu skali bezrobocia, zwłaszcza ludzi młodych** (reforma urzędów pracy, wsparcie dla startujących w biznesie, bony dla młodych, refundacja składek z tytułu zatrudnienia młodych bezrobotnych, oskładkowanie umów zlecenia, elastyczny czas pracy, ograniczenie czasowych umów o pracę);

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

4. **Uchwalenie przez parlament ustawy o petycjach**, która każdemu obywatelowi daje możliwość złożenia petycji, a odpowiedni urząd musi rozpatrzyć ją w ustawowym terminie.

5. **Duże nadzieje budzą deklaracje nowego rządu o przykładaniu większej uwagi do spraw społecznych** (zapowiedź budowy systemu bezpłatnej pomocy prawnej dla osób w trudnej sytuacji materialnej; tworzenia dziennych domów opieki np. dla chorych na Alzheimera czy Parkinsona oraz lepszego dostępu do dóbr kultury dla osób niezamożnych).